

การพัฒนาแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

The Model Development of Administration for Dual Vocational Training in
Education Institutes under the Office Vocational Education Commission

ธานินทร์ ศรีชมภู¹, สุกัญญา แซ่มซ้อย², วิทยา จันทรศิลา³, ผดุงชัย ภูพัฒน์⁴

Tanin Srichomphu, Sukanya cheamchay, Vithaya Jansila, Phadungchai Pupat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) เพื่อสร้างแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ 3) เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การออกแบบเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปศึกษาการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 แห่ง โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา 2) การสร้างแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาয়กร่างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และ 3) การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปนำเสนอรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมิน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ
2. รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) คณะกรรมการ

¹ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

⁴ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บริหารงานระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ 1.1) คณะกรรมการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 1.2) หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 7 หน้าที่ 2) ขอบข่ายงานการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 8 ภารกิจ 3) กระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการสั่งการ การลงมือปฏิบัติ การควบคุมตรวจสอบและประเมิน และการปรับปรุงและพัฒนา 4) สมรรถนะทางวิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 3 สมรรถนะ และ 5) ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

3. การประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร/ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

Abstract

Research and development study, comprised collecting quantitative data and qualitative data. The objective of this research was to develop an administrative model for Dual Vocational Training under Vocational Education Commission with the following sub-objectives: 1) studying the states and ways of the administration of Dual Vocational training in the vocational education institutes through related documents analysis and survey of 3 purposively selected vocational education institutes with best practices, and interviewing 6 experts in vocational education institutes. Data were analyzed by content analysis. 2) drafting a tentative model for Dual Vocational Training in educational institutes based on the data obtained from step 1 and validating the model for its appropriateness through group discussion of 9 vocational education experts and 3) evaluating the validated model for its feasibility and practicality through survey research for the opinions of the Directors, Vice-Directors, Heads of Dual Vocational Training and teachers of the institutes. Data were analyzed by means and standard deviations.

The research procedure followed three steps: 1) studying the actual problems and the states and ways of the administration of Dual Vocational Training, then analyzing and synthesizing relevant document, research findings, concepts and theories, conducting multi-case studies of 3 vocational education institutes with the best practices in management, then interviewing 6 experts in Dual Vocational Training, 2) constructing of a tentative model, then checking its appropriateness through focus group discussion among 9 experts in Dual Vocational Training and 3) evaluating the feasibilities and usefulness of the model of Dual Vocational Training, the office of Vocational Educational Commission by presenting to the vocational education institutes. Data were analyzed by means and standard deviation.

The results of the research were as follows:

1. The administration for Dual Vocational Training in educational institutes under the Office of Vocational Commission consists of four main components: inputs, process, outputs and conditions for achievement.

2. The administrative model constructed for Dual Vocational Training in educational institutes under the Office of Vocational Commission consists of five main components as a mechanism to

achievements: 1) the executive committees of Dual Vocational consists of two elements with 1.1) the executive committees of Dual Vocational Training 1.2) the seven duties of executive committees of Dual Vocational Training 2) framework with a mission work of the six missions 3) process with seven administrative principles: planning, organizing, leading/directing, doing, controlling, and acting 4) three student's vocational competencies 5) condition for achievement contributing to the successful management of Dual Vocational Training.

3. The evaluation of the constructed model for Dual Vocational Training in educational institutes under the Office of Vocational Commission yielded the results as useful at a high level and the high feasible.

Keywords: Administrative Models/ Dual Vocational Training

ความเป็นมาของปัญหา

ในสภาวะปัจจุบันสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วระบบการศึกษาของไทยนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการเปลี่ยนแปลงให้ทันกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาของไทยขึ้น ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการในแนวทางที่ปรับเปลี่ยนไปให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ปัจจุบัน โดยให้มีการกระจายอำนาจทางการบริหารจัดการ ทั้งภารกิจและอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งหน่วยปฏิบัติมีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ซึ่งการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่เห็นว่าการกระจายอำนาจการศึกษา จะช่วยให้การศึกษามีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เสริมสร้าง การมีความสามารถและการมีส่วนร่วมของวิทยาลัย ในระบบการตัดสินใจอำนาจไปสู่อุดมการณ์ของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบโครงสร้างที่ใกล้ชิดประชาชนมากกว่า โปร่งใสกว่า มีโอกาสตรวจสอบได้มากกว่าระบบรวมอำนาจอยู่ที่ ศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญการมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ(ปัญญา แก้วกียูร, 2545, หน้า 4)

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจ โลกและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีผลให้ประเทศไทยต้องมีการเร่งรัดการพัฒนาประเทศ ให้มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลง รัฐจึงมีนโยบายขับเคลื่อนประเทศและสังคม ประเทศไทย เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายของประเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือการผลิตกำลังคนให้มีพื้นฐานความรู้ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่ต้องการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหา ประโยชน์อย่างรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและสร้าง ภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง โดยมีการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนา สถานะและทิศทางการปรับตัวของประเทศ มีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

จากการรายงานผลสำรวจของสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548, หน้า 3) และรายงานการศึกษาความต้องการและแนวโน้ม ในอุตสาหกรรมการผลิตของกระทรวงแรงงานสรุปได้ว่า ความต้องการกำลังคนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงของกลุ่มเป้าหมาย ล้วน เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เป็นนโยบายรัฐบาลและภาคเอกชน พร้อมให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา (2550, หน้า 5) สำหรับการอาชีวศึกษาเป็น การฝึกวิชาชีพเพื่อการดำรงชีวิต หรือเป็นการเตรียมคน เพื่อการอยู่รอดในสังคม โดยมีเป้าหมายในการผลิต

กำลังคนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดี ต่อวิชาชีพ การฝึกอาชีพดังกล่าวรัฐบาลไทยพยายามที่จะหาแนวทางที่ได้ผลเพื่อแก้ไข สภาพความไม่สอดคล้อง จึงได้สนับสนุนให้ขอความช่วยเหลือจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ซึ่งได้จัดการศึกษาอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี (Dual System) เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และเป็นรูปแบบที่รัฐบาลสหพันธ์ได้ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุน มีการจัดตั้งสถาบันที่เรียกว่า สถาบันแห่งชาติว่าด้วยการฝึกอบรมอาชีพ (The Federal Institute for Vocational Training : BIBB) เพื่อทำหน้าที่ด้านวิชาการและวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิชาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกในสถานประกอบการ และสถานประกอบการในเยอรมันประมาณหนึ่งในสี่ของสถานประกอบการทั้งหมด จัดการฝึกอบรมวิชาชีพระบบทวิภาคี นอกจากทางรัฐบาลเยอรมันได้มีการเสนอร่างกฎหมายเพื่อปฏิรูปอาชีวศึกษาและฝึกอบรมอาชีพและประกาศใช้ โดยจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปอาชีวศึกษาและฝึกอบรมอาชีพเพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าสู่โลกของการทำงานด้านอาชีพด้วยความสำเร็จ ให้มากยิ่งขึ้นอย่างมีคุณภาพ และลดเงื่อนไขซึ่งเป็นข้อจำกัดในการประกอบอาชีพอิสระ นอกจากนี้เพื่อให้สิทธิครูในสถาบันอาชีวศึกษา การเรียนการสอนและการฝึก ความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและสถาบันอาชีวศึกษา นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 8 ในเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม โดยให้จัดได้ 3 รูปแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2551, หน้า 3) คือ

1. การศึกษาในระบบ เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เน้นการศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันเป็นหลัก โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลา การวัดและประเมินผล ที่เป็นเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. การศึกษานอกระบบ เป็นหลักการศึกษาวิชาชีพที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการศึกษา ระยะเวลา การวัดและประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษา

หรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษา หรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ

จากผลงานวิจัยและแนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงสภาพการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2552, วีระศักดิ์ โชติกันตกุล, 2546, ถนอม มงคลชื่น, 2543, วิญญู เล้าพูนพิทยะ, 2544) ปัญหาของการจัดการอาชีวศึกษาในระดับองค์กร มีดังนี้ 1) การไม่เข้าใจนโยบายการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคี 2) ครูขาดการถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่แก่นเรียนนักศึกษา 3) ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยกับสถานประกอบการ 4) ครูไม่เข้าใจการวัดผลและประเมินผล 5) ครูฝึกในสถานประกอบการไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการนิเทศ 6) การจัดการระบบทวิภาคีอยู่ในระดับปานกลาง 7) จำนวนของเครื่องมือ อุปกรณ์ในสถานศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ทันสมัยต่อจำนวนของนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นต้น

จากความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ในเรื่องการจัดการอาชีวศึกษาให้มีความสอดคล้องกับแนวโน้มนโยบาย ประกอบกับประเด็นปัญหาจากงานวิจัยของการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ทำวิจัยในหัวข้อ “การพัฒนาแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น นำผลของการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีและเป็นไปตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนาแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัย และพัฒนา (Research and Development) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 1.2 ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย จังหวัดระยอง 2) วิทยาลัยการอาชีพพล จังหวัดขอนแก่น 3) วิทยาลัยการอาชีพโพธิ์ชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 1.3 ศึกษาแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ได้มาโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้มาจากระดับขั้นที่ 1 ยกร่างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมิน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา, รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ, หัวหน้างานระบบทวิภาคีและครูที่สอนในระบบทวิภาคี รวมทั้งสิ้น จำนวน 88 คนจาก 22 สถานศึกษา โดยใช้การนำเสนอในแต่ละสถาบันการศึกษา และให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพและแนวทางการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า องค์ประกอบของการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงระบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีผลย้อนกลับเป็นกลไกในการขับเคลื่อนองค์ประกอบให้บรรลุเป้าหมาย

2. รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คณะกรรมการบริหารงานระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนย่อย คือ คณะ

คณะกรรมการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งกำหนดให้มีเครือข่ายภายนอกที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยกำหนดทิศทางการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยมีการกำหนดหน้าที่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยมีหน้าที่ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมาย นโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 2) บริหารจัดการหลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 3) จัดทำระเบียบการดำเนินการด้านสิทธิประโยชน์ในการฝึกอาชีพของนักศึกษา (ศูนย์พัฒนาฝีมือ) 4) จัดทำบันทึกข้อตกลงในการจัดการงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา 5) จัดทำสัญญาการฝึกอาชีพของสถานศึกษากับ นักศึกษา 6) เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอน และ 7) ติดตามและประเมินผลในภาพรวม องค์ประกอบที่ 2 ขอบข่ายงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ได้แก่ งานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี งานวางแผนการรับนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคี งานประชาสัมพันธ์ และงานแนะแนวตามหลักวิธีการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี งานความร่วมมือการสร้างความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการและครูฝึก งานนิเทศติดตามการฝึกอาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี งานวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักวิธีการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (การฝึก) งานสวัสดิการผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการสร้างความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนระหว่างทวิภาคีกับสถานประกอบการ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การนำหรือการสั่งการ (Leading/Directing) 4) การลงมือปฏิบัติ (Doing) 5) การควบคุม ตรวจสอบและประเมิน (Controlling) และ 6) การปรับปรุง (Acting) โดยมีรายละเอียดในแนวทางการบริหารที่กล่าวถึงเนื้อหาการจัดองค์กรที่มีความชัดเจน เพิ่มผู้แทนศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด และจำนวนของผู้แทนของสถานประกอบการไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของคณะกรรมการทั้งหมดเข้ามาในคณะกรรมการ เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดผลตอบแทนที่จะได้รับทั้งฝ่ายสถานศึกษา(นักศึกษา) และสถานประกอบการ และมี

ผู้รับผิดชอบในการกิจได้อย่างเต็มความสามารถ โดยมีปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ได้แก่ นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ รูปแบบการเรียนการสอนระบบทวิภาคี และรูปแบบของการวัดผลและประเมินผล องค์ประกอบที่ 4 สมรรถนะทางวิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาระบบทวิภาคี ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และองค์ประกอบที่ 5 ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากสภาพและแนวทางการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบของการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นลักษณะในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงระบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นการควบคุมในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นองค์กรหนึ่งในสถานศึกษาซึ่งเป็นระบบเปิดในสังคม และงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะประกอบด้วยหน่วยงานย่อยๆ ที่ทำงานในลักษณะสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงานและสถานประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเชิงระบบในการบริหารการศึกษาของ Kast และ Rosenzweig (1985) ทั้งนี้ใน 4 องค์ประกอบหลักดังกล่าวข้างต้นประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ขอบข่ายงานการ

บริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ผลผลิต ได้แก่ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบย่อยในแต่ละองค์ประกอบหลักจะทำงานประสานสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ พนมศศิวิพิศ โนรี (2555, หน้า 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) คณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ขอบข่ายการบริหารงานเทคโนโลยี 3) กระบวนการบริหารงานเทคโนโลยี และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ รูปแบบการเรียนการสอนระบบทวิภาคี และรูปแบบการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของแบงค์ (Banks, 2001, p 24) ที่กล่าวถึง สถานศึกษาในฐานะเป็นระบบทางสังคม (The School as a Social System) หรือเป็นลักษณะองค์กรเปิด ที่ประกอบไปด้วยนโยบายของสถานศึกษา วัฒนธรรมของสถานศึกษา หลักสูตรและรายวิชาที่เรียน พฤติกรรมและวิธีการสอนของครู พฤติกรรมและวิธีการเรียนของนักเรียน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชน การนิเทศ กำกับ ติดตาม ทัดสนคดี ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อถือ และการกระทำของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำให้การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ

2. จากผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีประเด็นในการอภิปรายผลดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่ 1 คณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2) รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 3) หัวหน้าแผนกวิชาที่จัดการเรียนการสอนทวิภาคี 4)

ผู้แทนศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดฯ 5) ผู้แทนสถานประกอบการ/ผู้แทนสมาคมวิชาชีพ 6) ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละสาขาที่จัดการเรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และ 7) หัวหน้างานระบบทวิภาคี โดยมีการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลดังกล่าวในการเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา โดยมีการกำหนดคุณลักษณะเป็นตัวกำหนดที่มาของคณะกรรมการในการเรียนเชิญบุคคลหรือผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ (ไม่ใช่หน่วยงานเป็นผู้ส่งรายชื่อ) แล้วกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน ตลอดจนให้เข้ามา มีบทบาทและเสนอความคิดเห็นด้านต่างๆ อาทิ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และการเสนอสิทธิผลประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งจะเห็นได้จากการนำเสนอให้ผู้แทนศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด ผู้แทนสมาคมวิชาชีพ เป็นคณะกรรมการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และหน้าที่ของคณะกรรมการ ได้แก่ 1) จัดทำระเบียบการดำเนินการด้านสิทธิประโยชน์ในการฝึกอาชีพของศึกษา (ศูนย์พัฒนาฝีมือ) 2) จัดทำและพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 3) เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดทางการดำเนินงานแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551-2555) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับ การกำหนดให้มีคณะกรรมการ คณะทำงานที่มาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องและหลากหลายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร โดยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น คณะกรรมการในรูปแบบต่างๆ ที่มีองค์ประกอบมาจากผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ที่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดกิจกรรมขององค์กรที่เป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้รับบริการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารและสร้างความไว้วางใจและการยอมรับระหว่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรพงษ์ หอมสุวรรณ (2556, หน้า 123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า คณะกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) กำหนดเป้าหมาย นโยบายและ

ยุทธศาสตร์ ในการบริหารสถานศึกษา 2) ให้ความเห็นชอบ แผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี 3) กำหนดแผนการรับนักเรียนนักศึกษา การยุบ การขยาย และการเพิ่มประเภทวิชา สาขาวิชาที่เปิดสอนในสถานศึกษา 4) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ของสถานศึกษา 5) เรื่องอื่นๆ ที่ผู้อำนวยการวิทยาลัยเสนอ ต่อคณะกรรมการ 6) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายระบุให้ เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ และ 7) กำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงานสถานศึกษา

2.2 องค์ประกอบที่ 2 ขอบข่ายการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา พบว่า อยู่ในปัจจัยนำเข้าของทฤษฎีการบริหารเชิงระบบในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา 8 งาน ดังนี้ 1) งานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 2) งานวางแผนการรับนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 3) งานประชาสัมพันธ์และงานแนะแนวตามหลักวิธีการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 4) งานการประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการ 5) งานนิเทศติดตามการฝึกอาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 6) งานวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักวิธีการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (การฝึก) 7) งานสวัสดิการผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และ 8) งานการสร้างความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการและครูฝึก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา เป็นงานครอบคลุมถึงงานการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการ จึงมีความเกี่ยวข้องกับงานทั้ง 8 งาน ที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้ทราบว่าทุกงานมีความสำคัญ มีความจำเป็นและในการที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ในทุกงานต้องอาศัยการทำงานที่สัมพันธ์กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรพงษ์ หอมสุวรรณ (2556, หน้า 123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ขอบข่ายงานงานการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย งานบริหารทรัพยากร 2) งานแผนงาน 3) งานพัฒนากิจกรรมนักเรียนนักศึกษา 4) งานวิชาการ 5) งานความร่วมมือกับสถานประกอบการ และ 6) งานพัฒนาและบริการชุมชน และสอดคล้องและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลศักดิ์พิศ โนรี (2555, หน้า

122-123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ขอบข่ายงานเทคโนโลยีสารสนเทศ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มงาน ได้แก่ 1) กลุ่มงานอำนวยการ ประกอบด้วย 4 งาน ได้แก่ งานธุรการ งานการเงินและบัญชี และงานประชาสัมพันธ์ 2) กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหาร ประกอบด้วย 2 งาน ได้แก่ งานข้อมูลและสารสนเทศบุคลากร นักเรียนนักศึกษา และงานข้อมูลและสารสนเทศทางการบริหาร 3) กลุ่มงานบริการและฝึกอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 2 งาน ได้แก่ งานจัดหาและบริการสื่อการศึกษา และงานฝึกอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) กลุ่มงานพัฒนาระบบสารสนเทศและเครือข่าย ประกอบด้วย 4 งาน ได้แก่ งานพัฒนาซอฟต์แวร์และระบบเครือข่าย งานออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ งานดูแลและบำรุงรักษา และงานวิจัยและการติดตามประเมินผล

2.3 องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การนำหรือการสั่งการ การลงมือปฏิบัติ การควบคุมตรวจสอบและประเมิน และการปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งกระบวนการบริหารงานดังกล่าวผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการบริหารวงจรคุณภาพ (PDCA) และเลือกรูปแบบการบริหารของ Schermerhon ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา เป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริ จันบำรุง (2549, หน้า 120) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานความร่วมมือกับสถานประกอบการ (ระบบทวิภาคี) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานความร่วมมือกับสถานประกอบการ (ระบบทวิภาคี) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ใน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวารสาร หิรัญมณีมาศ (2555, หน้า 152) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารองค์การช่างเทคนิคใน

อนาคตแห่งประเทศไทยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า กระบวนการบริหารองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน (POMDCA) ซึ่งในแต่ละขั้นตอนต่างก็แยกจากกันตามหน้าที่และภาระงาน แต่จะดำเนินการไปเป็นกระบวนการตามลำดับขั้นและเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันตามระบบบริหาร ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning: P) 2) การจัดองค์การ (Organizing: O) 3) การดำเนินงานตามแผน (Doing: D) 4) การควบคุม (Controlling: C) และงานวิจัยของ 5) ตรวจสอบ และประเมิน (Checking) 6) การปรับปรุงและพัฒนา (Acting: A) และสอดคล้องกับแนวคิดจากงานวิจัยของ พลศักดิ์วิพิศโนรี (2555, หน้า 123) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การประเมินผล 5) การปรับปรุงและพัฒนา 6) การรายงาน

2.4 องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งพบว่าเป็นกลไกในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ 1) นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 2) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 3) ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ 4) รูปแบบของการเรียนการสอนระบบทวิภาคี 5) รูปแบบของการวัดผลและประเมินผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา เป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก ในฐานะผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ต้องมีการวางแผนเพื่อเตรียมการในด้าน บุคลากร วัสดุและอุปกรณ์ งบประมาณและสถานที่ ตลอดจนประสานงานกับบุคลากรในสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐตลอดจนสถานประกอบการให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี รวมทั้งประสานงานกับเครือข่ายภายนอกจะได้เข้ามาร่วมดำเนินงานร่วมกันได้อย่างเต็มที่ ถ้าบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องขาดความชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายอาจจะส่งผลให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ วชิรานุศิษย์ (2548, หน้า 98) ได้

ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการเรียนการสอน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพระบบทวิภาคี พุทธศักราช 2545 สาขาวิชาช่างก่อสร้าง ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอนในสถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เพราะบุคลากรขาดความเข้าใจในนโยบายเนื่องจากไม่ได้เป็นผู้รับนโยบายจากผู้บริหารในระดับสูงโดยตรง อีกทั้งผู้บริหารในสถานศึกษายังขาดความเข้าใจในนโยบายของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวนของวัสดุฝึกมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดความร่วมมือกับสถานประกอบการ จึงทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

สำหรับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จอีกปัจจัยหนึ่ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและสถานประกอบการในการปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกุญแจที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของของอนันต์ งามสะอาด (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีด้วยหลักการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาวิทยาลัย เทคนิคเดชอุดม ผลการวิจัยพบว่าการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิคเดชอุดม ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน จากผลการพัฒนาได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมคือ คู่มือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี วิทยาลัยเดชอุดม แผนการเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตลอดจนหลักสูตร แผนการฝึกอาชีพสาขาวิชาช่างยนต์ สาขาช่างไฟฟ้า สาขาบริหารธุรกิจ ระบบการติดตามการปฏิบัติงานนักศึกษาฝึกอาชีพในสถานประกอบการและนอกจากนั้นยังพบว่าการวิจัยได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ในวิทยาลัยเทคนิคเดชอุดมคือ วัฒนธรรมการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมและบรรยากาศการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ เป็นปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จอีกปัจจัยหนึ่ง

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นระบบการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล จะเห็นได้ว่าสถานประกอบการเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและมุ่งหวังจะให้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน นักศึกษา ซึ่งในการปฏิบัติงานของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีรูปแบบและขั้นตอนที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากสถานประกอบการอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะฝ่ายบริหารทรัพยากรครูฝึกในสถานประกอบการในการกำกับดูแลนักเรียน นักศึกษาอย่างใกล้ชิดในระหว่างการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพผลาพิบูลย์ (2546, หน้า 71-72) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่าสถานศึกษาและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระยุทธ สุวรรณจักร (2548, หน้า 79) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประเภทช่างอุตสาหกรรม จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประเภทช่างอุตสาหกรรม จังหวัดลำปาง ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานประกอบการ ครูฝึก และนักศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนรูปแบบของการเรียนการสอนระบบทวิภาคีเป็นปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยมีการกำหนดหลักสูตร คัดเลือกนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียน และประเมินผลการเรียนร่วมกับสถานประกอบการ สำหรับรูปแบบการเรียนผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อเรียนวิชาสามัญ วิชาพื้นฐาน ส่วนภาคปฏิบัติเรียนในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามความต้องการของสถานประกอบการ มีความรู้ความสามารถและความชำนาญงานในอาชีพนั้น ๆ เปิดโอกาสให้สถานประกอบการได้พัฒนาบุคลากรของสถานประกอบการให้มีศักยภาพสูงขึ้นและได้เพิ่มคุณวุฒิ

ทางการศึกษา ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจึงเป็นรูปแบบที่ส่งผลต่อการผลิตกำลังคนสายวิชาชีพที่มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมที่ขาดแคลนแรงงานทักษะฝีมือจำนวนมากได้ และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียนได้

ส่วนรูปแบบของการวัดผลและประเมินผล เป็นปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จอีกปัจจัยหนึ่ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้มอบหมายสถานศึกษาได้ดำเนินการร่วมกับสถานประกอบการในการวัดผลและประเมินผลในรายวิชา/การฝึกอาชีพ โดยกำหนดบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินผลของสถานศึกษาได้แก่ ครูประจำวิชา ในสถานประกอบการ ได้แก่ ครูฝึก/หัวหน้างาน/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย โดยการสรุปผลนั้นเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าในรูปแบบการของการวัดผลและประเมินผลได้ให้ความสำคัญทั้ง 2 ฝ่าย อาจเป็นเพราะสถานศึกษาและสถานประกอบการต่างมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และต่างฝ่ายต่างได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการวัดผลและประเมินผล ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องกำกับติดตามและประเมินผลให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดผลดีต่อการดำเนินการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยีน บุญเสริม (2547, หน้า 85) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

3. จากผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากและมีความมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างเป็นระบบตามหลักการพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาแบบ

ทวิภาคี โดยการสังเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างและตรวจสอบรูปแบบ การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยใช้ เทคนิคการสนทนากลุ่ม และขั้นตอนที่ 3 การประเมิน รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามลำดับ ซึ่งเป็นการดำเนินการ วิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบุญชม ศรี สะอาด (2545, หน้า 104-106) ได้กล่าวถึงการวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบนั้น อาจทำได้ 2 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การสร้างหรือการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยยกร่างหรือพัฒนา รูปแบบขึ้นมาก่อน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี และผล การศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพ สถานการณ์ต่างๆ กำหนดองค์ประกอบในรูปแบบ ผู้วิจัยคิด โครงสร้างของรูปแบบขึ้นแล้วปรับปรุง เพื่อให้ได้รูปแบบที่ เหมาะสม ชั้นที่ 2 การประเมินรูปแบบเพื่อทดสอบความ เหมาะสม และการตรวจสอบรูปแบบ สอดคล้องกับแนวคิด ของ อีสเนอร์ (Eisner, 1976, pp.192-193) มีแนวคิดการ ตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้ แนวคิดเป็นระบบ (System Approach) และแนวคิด เกี่ยวกับคณะบุคคลในการบริหารงาน เป็นกรอบแนวคิดใน การวิจัย จึงส่งผลให้รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับ มาก และความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรจัดอบรม เรื่อง การ บริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กับครูและบุคลากร เพื่อให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการทำงาน ร่วมกัน

1.2 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรจัดรูปแบบการ บริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่นและความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละ สถาบันการอาชีวศึกษา

1.3 สถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรมีการกำหนดมาตรฐาน และวิธีการประเมินการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาให้เป็น สถานศึกษาที่เป็นเลิศสำหรับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการ จัดตั้ง และกลไกการประสาน ส่งเสริมเครือข่ายที่เหมาะสม เพื่อการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จิรพงษ์ หอมสุวรรณ. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย นเรศวร.
- พลศักดิ์พิศ โนรี. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ถนอม มงคลชื่น. (2543). *การศึกษาปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี: กรณีศึกษาวิทยาลัยเทคนิค พิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ธีระยุทธ สุวรรณจักร. (2548). *การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประเภทช่างอุตสาหกรรม จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สถาบันราชภัฏลำปาง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วีระศักดิ์ โชติกันตกุล. (2546). *สภาพและปัญหาในการดำเนินการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา*

- สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษาเขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- วิญญู เล้าพูนพิทยะ. (2544). *บีโอไอกับการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี*. เชียงใหม่: ศูนย์นันทศึกษาภาคเหนือ.
- วรการ หิรัญมณีมาศ. (2555). *การพัฒนารูปแบบการบริหารองค์การช่างเทคนิคในอนาคตแห่งประเทศไทยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา การศึกษาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- สุภาพ ผลาพิบูลย์. (2546). *การมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานประกอบการในจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรียน บุญเสริม. (2547). *การศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโยธา บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าพระนครเหนือ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9*. กรุงเทพฯ : สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิง.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2550). *รายงานวิธีการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2551). *มาตรฐานการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2552). *ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- อนันท์ งามสะอาด. (2549). *การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีด้วยหลักการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาวิทยาลัยเทคนิคเดชอุดม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Eisner, E. (1976). Education connoisseurship and criticism: their form and functions in education evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 10(3/4), 192-193.

Kast and Rosenweig, (1970). *Organization and Management : a system approach*. New York : McGraw Hill.